

Д.В. Алфімов, Донецький національний університет

СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВНИЙ КОНТЕНТ ПОНЯТТЯ ТЕХНОЛОГІЇ

Алфімов Д.В.

Структурно-змістовний компонент поняття технології.

У статті представлено структуру поняття технології, розкриваються основні відмінності між поняттями «освітня технологія», «педагогічна технологія».

Ключові слова: технологія, освітня технологія, педагогічна технологія, технологія навчання, технологія виховання.

Алфимов Д.В.

Структурно-содержательный компонент понятия технологии.

В статье представлены структура понятия технологии, раскрываются основные отличия между понятиями «образовательная технология», «педагогическая технология».

Ключевые слова: технология, образовательная технология, педагогическая технология, технология обучения, технология воспитания.

Перед сучасною школою стоїть проблема підготовки своїх випускників до життя у складних умовах ринкової економіки, у відповідності з соціальним запитом суспільства формувати інтелектуальну творчу особистість. Школа має створити умови для формування особистості, виховання її найкращих якостей. І це завдання не тільки і навіть не стільки змісту освіти, скільки технологій навчання та виховання. Застосування нових педагогічних технологій дозволить змінити саму парадигму освіти.

Питаннями розмежування понять «освітня технологія», «педагогічна технологія» займаються як вітчизняні (Б. Бархаєв, В. Беспалько, Н. Корсунська, Т. Назарова, А. Нісімчук, О. Падалка, Г. Селевко, І. Смолюк, О. Шпак), так і зарубіжні дослідники (М. Ераут, Р. Кауфман, П. Мітчелл, К. Сілбер, С. Френе).

Однак нашою задачею є визначення поняття «технологія виховання» стосовно виховання лідерських якостей школярів.

Метою статті є визначення змісту поняття технології виховання.

Як зазначає В. Беспалько, «Кожна діяльність може бути або технологією, або мистецтвом. Мистецтво базується на інтуїції, технологія – на досягненнях науки. З мистецтва все починається, технологією – закінчується, щоб потім все розпочати спочатку» [1, с. 5].

Слово «технологія» (від гр. *techne* – мистецтво, майстерність; *logos* – наука, поняття, вчення) означає сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, форми матеріалу, що здійснюються під час виготовлення продукції. У виробничому процесі означає систему запропонованих наукою засобів, способів і алгоритмів, застосування яких забезпечує наперед визначені результати діяльності, гарантує отримання продукції заданої кількості і якості. Технологія базується на науці. Усі сучасні виробництва ґрунтуються на технологіях. Саме наукові засади виховання підштовхнули останнім часом педагогів до пошуку оптимальних моделей або технологій виховання.

У вітчизняній та зарубіжній педагогіці зустрічаються поняття «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання (виховання, управління)». У зв'язку з цим правомірним є розмежування цих понять, оскільки кожне з них має свою ієрархію цілей, завдань, змісту.

Об'єднують освітню, педагогічну технологію, а також технологію навчання (виховання, управління), актуальні для певного історичного етапу освітні концепції, педагогічні парадигми (системи поглядів).

Освітня технологія відображає загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору. Призначення освітніх технологій полягає у розв'язанні стратегічних для системи освіти завдань: прогнозування розвитку освіти, проектування і планування цілей, результатів, основних етапів, способів, організаційних форм освітньо-виховного процесу. Такими освітніми технологіями є концепції освіти, освітні закони, освітні системи. У сучасній Україні такими освітніми технологіями є гуманістична концепція освіти, Закон

України «Про освіту», система безперервної освіти (дошкільний, шкільний, вузівський, поствузівський рівні) та ін.

Педагогічна технологія відображає тактику реалізації освітніх технологій у навчально-виховному процесі за наявності певних умов. Педагогічні технології акумулюють і виражають загальні ознаки та закономірності навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета. Кожна конкретна педагогічна технологія відображає модель навчально-виховного та управлінського процесів у навчальному закладі, об'єднує в собі їх зміст, форми і засоби. Вона може охоплювати й спеціалізовані технології, що застосовуються в інших галузях науки і практики – електронні, нові інформаційні технології, промислові, поліграфічні, валеологічні (які зберігають здоров'я) тощо.

Сам термін «технологія» стосовно навчального процесу, за даними дослідниці Н. Корсунської, вперше було вжито у 1886 році американцем Дж. Саллі. Але поширення він набув значно пізніше. Підходи дослідників до визначення поняття «педагогічна технологія» різноманітні.

У 20-30 роках поняття «педагогічна технологія» зустрічається в роботах з педології. Паралельно з ним вживається поняття «педагогічна техніка», під якою розуміється сукупність прийомів і засобів, спрямованих на чітку й ефективну організацію навчальних занять. У цей же час створюється декілька прототипів педагогічних технологій (Дальтон-план, Віньєтка-план, метод проєктів). Французький педагог С. Френе критично ставився до поняття «метод» як до негнучкої, статичної категорії і високо оцінював переваги більш вільного терміну «технологія». «Коли турист дійсно вирушає у мандрівку, – писав С. Френе у передмові до «Нової французької школи», – йому потрібен практичний чітко складений путівник, котрий допоможе з найменшим ризиком безпомилково досягти визначеної мети. Саме такий путівник ми подбаємо скласти для вихователів» [15, с. 12].

Якісно новий період у практиці навчання розпочинається у 40-х – середині 50-х років з появою різноманітних технічних (аудіовізуальних)

засобів. Методика їх використання отримала назву «технології». Саме з цього періоду Б. Бархаєв, А. Нісімчук, О. Падалка, І. Смолюк, О. Шпак відраховують час існування власне технологій [8, с. 47].

Розвиток педагогічних технологій у 50-60-х роки пов'язується з програмованим навчанням, яке орієнтувало навчальний процес на чітко окреслені цілі. За словами американського педагога У. Шрамма, програмоване навчання є свого роду автоматичним репетитором, який веде учня 1) шляхом коротких логічно пов'язаних кроків так, що він 2) майже не робить помилок і 3) дає правильні відповіді, які 4) однозначно підкріплюються шляхом повідомлення результату, 5) він рухається послідовними наближеннями до відповіді, яка є метою навчання.

Наприкінці 60-х років у зарубіжній педагогіці склалися два напрями тлумачення технології:

1) технології в освіті – застосування технічних засобів і засобів програмованого навчання;

2) технології освіти (педагогічна технологія, технологія навчання, технологія виховання) – сукупність засобів забезпечення і впровадження позитивних наслідків педагогічної діяльності, засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Саме в другому значенні вживав термін «педагогічна технологія» В. Сухомлинський. У «Розмові з молодим директором» він писав: «Були і інші уроки: учитель ні на хвилинку не упукав з уваги самого процесу осмислення знань. Він не чекав кінця уроку, щоб потім дізнатися, засвоїли чи не засвоїли учні матеріал. Розмірковуючи про зміст того, що викладалося, осмислювалося учнями, він у той же час думав і над важливішими питаннями власної педагогічної технології: яка залежність між тим, що робиться, і тим, що виходить» [14, с. 646].

Під впливом поширення системного підходу у 70-80 роках зміст поняття «технологія» зазнав суттєвих змін. За визначенням ЮНЕСКО, під технологією навчання слід розуміти «системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних

і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти» [2, с. 331].

Нині існує велика кількість формулювань термінів «технологія навчання» та «педагогічна технологія». Т. Назарова нарахувала їх більше трьох сотень. У залежності від того, як автори уявляють структуру і складові навчального процесу, зустрічаються такі визначення:

- системний метод (Г. Бордовський, С. Гончаренко, В. Євдокимов, І. Прокопенко);
- дидактична система (О. Савченко);
- діяльність (Н. Абашкіна, Е. Бережна, В. Дорошенко, В. Сериков, В. Сластьонін);
- сукупність послідовних дій (І. Лернер);
- порядок, логічність, послідовність (М. Кларін);
- конструювання, проектування навчального процесу (І. Богданова, В. Воронов, О. Гохберг, В. Паламарчук, С. Рудаківська);
- структуроване проектування (В. Беспалько, Н. Бондаренко, І. Підласий);
- діяльний сценарій організації навчання (І. Смолюк).

В педагогічній практиці поняття «педагогічна технологія» означає прийоми роботи вчителя у сфері навчання та виховання. Н. Білик, С. Клепко, П. Матвієнко вважають, що головним у педагогічній технології є «опис проектування процесу формування особистості учня, яке гарантує педагогічний успіх незалежно від майстерності вчителя», а специфіка педагогічної технології полягає в тому, що за її допомогою конструюється і здійснюється виховний процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей.

На думку російського педагога М. Кларіна, педагогічна технологія є системною сукупністю і порядком функціонування всіх особистісних, інструментальних і методичних засобів, що використовуються для досягнення педагогічних цілей. Російський учений В. Сластьонін вбачає в ній закономірну педагогічну діяльність, яка реалізує науково обґрунтований проект

дидактичного процесу і володіє більш високим ступенем ефективності, надійності, гарантованого результату, ніж за використання традиційних методик навчання. За українською дослідницею О. Козловою, педагогічна технологія є радикальним оновленням інструментальних і методологічних засобів педагогіки і методики за умови збереження наступності в розвитку педагогічної науки і шкільної практики, набором технологічних процедур, які забезпечують професійну діяльність учителя, – гарантованістю кінцевого результату.

Слушною є думка Г. Селевка, який визначає педагогічну технологію як систему функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, який збудовано на науковій основі, запрограмованому у часі та просторі, та який приводить до передбачуваного результату [13, с. 22]. Педагог зазначає, що застосування технологічного підходу і терміну «технологія» до соціальних процесів, до області духовного виробництва – освіти, культури – це явище є новим для суспільної дійсності [13, с. 24].

Аналізуючи застосування терміну «технологія» Г. Селевко виділяє чотири позиції та визначає вчених, які їх підтримують:

1. Педагогічна технологія як засіб, тобто як застосування методичного інструментарію, апаратури, навчального обладнання і ТЗН для навчального процесу (В. Бухвалов, Р де Кіффер, Н. Крилова, Б. Ліхачов, М. Майер, В. Паламарчук, С. Смірнов).

2. Педагогічна технологія – є процес комунікації (засіб, модель, техніка виконання завдань) застосований на зазначеному алгоритмі, програмі, системі взаємодії учасників педагогічного процесу (В. Беспалько, С. Гібсон, І. Зязюн, В. Монахов, Т. Сакамото, Б. Скіннер, В. Сластьонін, М. Чошанов).

3. Педагогічна технологія – всеохоплююча галузь знань, яка спирається на надбання соціальних, природних наук та науки управління (С. Ведемейер, В. Гузеєв, М. Ераут, Р. Кауфман, П. Підкасистий).

4. Педагогічна технологія – є багатовимірним процесом (В. Давидов, М. Кларін, П. Мітчелл, Г. Селевко, К. Сілбер, Р. Томас, Д. Фінн) [13, с. 24].

На думку вищезначених науковців, педагогічна технологія функціонує і в якості науки, і в якості системи алгоритмів, способів, регуляторів діяльності, і в якості реального процесу навчання і виховання. Вона може бути представленою чи всім комплексом їх аспектів, чи науковою розробкою, чи описуванням програми дій, чи реально здійснюючимся на практиці процесом. За тонким зауваженням Г. Селевка, усіяка технологія являє собою систему, але не всяка педагогічна система є технологією [13, с. 29].

Російський учений Б. Ліхачов розглядає педагогічну технологію як сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і поєднання форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу. Російський педагог-новатор І. Волков тлумачить її як опис системи дій учителя та учнів, які слід виконувати для оптимальної реалізації навчального процесу. Педагог-дослідник П. Москаленко вважає цей феномен послідовним (системно представленим) рядом вказівок, діяльностей і операцій моделювання, реалізації діагностики ефективності, корекції процесу навчання або виховання. В. Беспалько визначає педагогічну технологію як проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці, як змістову техніку реалізації навчально-виховного процесу.

Асоціація з педагогічних комунікацій і технологій США трактує її як комплексний, інтегрований процес, який включає людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем, що охоплюють основні аспекти засвоєння знань. У «Глосарії термінів з технологій освіти» (Париж, ЮНЕСКО) це поняття сформульовано як системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, завдання якого – оптимізація форм освіти.

Загальноприйнятим є уявлення про технологію як конструювання навчального процесу за схемою: загальні цілі і зміст навчання – конкретні

навчальні цілі – організація процесу навчання – оцінка – виправлення та корекція цілей та процесу навчання.

Ця схема відбиває риси, що притаманні традиційній організації навчального процесу: впорядкованість процесу навчання меті, оцінювання результатів. Але простежуються властивості «педагогічної технології». Головною її особливістю вважають орієнтованість на досягнення мети. Як підкреслює В. Бондар, основу будь-якої технології складають три компоненти: цілепокладання, цілездійснення, ціледосягнення. Однак це не єдина відмінність технології від звичайного конструювання навчального процесу. М. Чошанов, проаналізувавши роботи В. Беспалька, Б. Блума, М. Кларіна, І. Марева, виявив такі суттєві ознаки: діагностичне цілеутворення і результативність, які в сукупності створюють гарантованість досягнення навчальної мети; економічність, здатність за рахунок прискорення навчання створювати резерв часу; алгоритмованість, проєктованість, цілісність і керованість, які забезпечують здатність відтворювати технологію або її окремі елементи незалежно від майстерності педагога; коригованість, яка передбачає постійний зворотній зв'язок; та візуалізація, придатність для застосування різноманітних засобів наочності [16, с. 10].

Інакше кажучи, в технології навчання цілі мають бути конкретними та чітко вимірюватися, операції повинні бути завершеними процесами з досягнення певної мети та відтворюватися будь-яким учителем, а суб'єктивізм учителя має бути зведений до мінімуму (О. Колесніченко) [5, с. 150].

Ряд дослідників (П. Матвієнко, Ф. Фрадкін) визначають як характерну рису технології концептуальність, опору на певну наукову концепцію. Аналізуючи сучасні педагогічні технології П. Матвієнко робить висновок, що до структури технології входять:

- концептуальна основа;
- змістова частина: цілі навчання, зміст навчального матеріалу;

– процесуальна частина – технологічний процес: організація навчального процесу; методи і форми навчальної діяльності школярів; методи і форми роботи вчителів; діяльність вчителя щодо управління процесом;

– діагностика [9, с. 7].

Український вчений С. Клепко, підтримуючи Г. Селевка, вважає, що будь-яка педагогічна технологія повинна задовольняти деякі основні критерії технологічності, у ній має відстежуватися:

- концептуальність (опора на певну наукову концепцію);
- системність (логіка процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність);
- керованість (діагностика та планування процесу навчання);
- відтворюваність (можливість застосування в інших однотипних освітніх закладах іншими суб'єктами) [9, с. 7].

Технологія навчання (виховання, управління) моделює шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в межах відповідного навчального предмета, теми, питання. За багатьма параметрами вона є наближеною до окремої методики. Дидактична технологія охоплює зміст, форми, методи навчання. Специфічні зміст, форми і методи властиві й технології виховання або управління. У структурі технології навчання (виховання, управління) виокремлюють підрівні:

- кількість технологічних етапів;
- ступінь технологічності;
- складність технологічності;
- гнучкість і мобільність технології тощо.

З'ясування цих параметрів забезпечує прийняття виваженого рішення про доцільність впровадження конкретної технології навчання, виховання.

У зарубіжній педагогіці поняття «технологія навчання» є аналогом поняття «педагогічна технологія». Їх трактування обмежувалося галуззю навчання і не торкалося процесу виховання. У російській педагогічній літературі ці поняття тлумачаться по-різному:

1) педагогічна технологія і технологія навчання ототожнюються на зразок західної педагогіки;

2) педагогічна технологія визначається як широке родове поняття, яке розкладається на технологію навчання, виховання і спілкування (В. Башарін) або технологію навчання, виховання, розвитку та діагностування (О. Колесніченко);

3) поняття «педагогічна технологія» розширюється до визначень на зразок: «педагогічна технологія вміщує в себе матеріально-технічне і правове забезпечення навчально-виховного процесу, просторово-часові чинники..., метод, засоби і форми роботи, педагогічну майстерність всіх учасників виховного процесу, набір обов'язкових видів діяльності, що виконує кожен учень» (Ю. Азаров); «конкретні спроби, прийоми здійснення педагогічних ідей» (С. Поляков); «синтез теоретичних знань, прикладних вмінь, які застосовуються в певних умовах конкретного часу» (Л. Шевченко);

4) термін «технологія навчання» вживається стосовно навчального процесу і терміну «педагогічна технологія» щодо виховання. В цьому випадку «педагогічна технологія» трактується як «сума науково обґрунтованих прийомів виховного впливу на людину або групу людей, вплив визначається виховними цілями, виховними обставинами, специфікою ситуативних умов» або «обґрунтований вибір характеру операційного впливу під час взаємоспілкування вчителя з дітьми, з метою максимального розвитку особистості як суб'єкта» (Н. Шуркова);

5) поняття «виховна технологія», «освітня технологія», «педагогічна технологія» вважаються неправомірними, оскільки у виховному і освітньому процесі немає чітко визначеної мети (може йтися лише про технологію формування окремих психічних якостей), тому коректним є лише використання поняття «технологія навчання» (С. Смирнов).

Кожне з цих визначень має право на існування, адже і технологія навчання, і технологія виховання загалом є педагогічною технологією. Але з огляду на досвід вітчизняної педагогічної практики, здається важливим

вживання двох окремих понять «технологія навчання» і «технологія виховання», тим більше, що останнє має власне історичне коріння і запроваджене в педагогічну науку ще А. Макаренком. За терміном «педагогічна технологія» може зберігатися загальна назва технологій, що застосовуються у процесі виховання в широкому розумінні цього слова. Ось чому здається тавтологією вживання в деяких працях останніх років словосполучень на зразок: «педагогічна технологія навчання», «педагогічна технологія гуманістичного виховання» тощо. Ускладнює розуміння поняття технологія навчання вживання його на різних рівнях. За визначенням Г. Селевка, це:

1) загальнодидактичний рівень, на якому технології навчання є синонімом дидактичної системи, що включає сукупність цілей, змісту, засобів, методів навчання і навіть алгоритму діяльності суб'єктів процесу;

2) суто методичний (предметний) на зразок приватних методик, тобто як сукупність методів і засобів для реалізації певного змісту в межах одного класу;

3) елементарний (модульний), технологія окремих елементів навчального процесу, окремих видів діяльності тощо.

О. Пехота відокремлює ще персоніфіковані, або персональні технології, пов'язані із діяльністю педагогів-новаторів, які важко, а іноді навіть неможливо тиражувати [7, с. 24].

Але в рамках нашого дослідження доцільно розглянути поняття «технологія виховання».

Вперше в Україні термін «технологія» у педагогіку ввів А. Макаренко. Педагог вважав, що справжній розвиток педагогічної науки пов'язаний із її здатністю «проекувати особистість», тобто чітко передбачати ті її якості і властивості, які мають сформуватися у процесі виховання. Визначеність цілей дає можливість перейти до чіткої технології виховання.

«Я під цілями виховання розумію програму людської особистості, програму людського характеру... Я вважаю, що ми, педагоги, повинні мати таку програму людської особистості, до якої необхідно прагнути» (А. Макаренко).

Технологія виховання – це строго обґрунтована система педагогічних засобів, форм, методів, їх етапність, націленість на вирішення конкретного виховного завдання. Кожне завдання має адекватну технологію виховання. Зміна завдання веде до зміни технології.

С. Мартиненко та Л. Хоружа визначають технологію виховання як систему створення належних умов виховання, комплексного застосування методів і прийомів впливу на особистість з урахуванням її індивідуально-психологічних особливостей, рівня вихованості, що гарантує одержання передбаченого результату. Вчені зазначають, що виховна технологія – це оптимально доцільна послідовність підходів у роботі з учнями.

Технологія виховання, як і будь-яка інша, є концентрованим виразом досягнутого рівня діяльності («колективної майстерності»). Останній виникає на основі індивідуальної майстерності. Сучасна педагогічна теорія «дозріла» для технологічного підходу у вихованні, визнає його раціоналізм і доцільність, проте до розробки технології виховання, спираючись на яку кожен педагог зміг би сформувати ідеальну особистість, їй ще далеко.

Проблема не тільки в тому, що більшість педагогів ще не відійшла від інтуїтивного вирішення виховних завдань, а й у складності процесу виховання. На відміну від виробничих процесів, які мають послідовні операції, у виховному процесі якості особистості формуються не послідовно, а комплексно. Не можна сформувати особистість зусиллями різних вихователів, які володіють окремими «технологічними операціями». Особистість може створити тільки особистість. Тому вихователь, спираючись на загальну технологію, повинен вести виховний процес з початку і до кінця. Звісно, при цьому він завжди буде проявляти індивідуальну майстерність.

Що дає сучасній практиці виховання технологія виховання?

1. Контекст «виховне завдання – технологія виховання» зводить до мінімуму педагогічні експромти у практичній діяльності і переводить останню на шлях попереднього проектування виховного процесу.

2. Замість окремих «виховних заходів» технологія виховання пропонує проект виховного процесу, який визначає зміст і відповідні види діяльності кожного вихованця.

3. Ієрархія цілей (визначення трьох рівнів цілеутворення: глобального – на рівні замовлення суспільства, етапного – на рівні етапів навчання, оперативного – на рівні конкретних виховних завдань) дозволяє досягнути гармонійної взаємодії всіх компонентів виховної системи по горизонталі (у межах одного періоду навчання – навчального року, півріччя, чверті) і вертикалі (на весь період навчання у школі).

4. Позбавитися формалізму. Формалізм у вихованні означає неухвалене, шаблонне ставлення до вихованця чи колективу, а значить однобічність і неадекватність виховних впливів.

Типовими проявами формалізму у вихованні є:

- розрізнений підхід до планування, проведення ізольованих «виховних заходів», оцінки виховної роботи;
- показний характер виховної роботи, що суперечить розвиткові вихованця і колективу;
- незавершеність, неповнота виховних впливів, коли вихованець розглядається як об'єкт впливу тощо;
- однобічність трактування того чи іншого впливу: наприклад, бесіда, доручення часто розглядаються як метод лише морального чи естетичного виховання, хоча насправді вони вирішують різні завдання виховання.

Оскільки технологія є важливою умовою втілення концепції в практику, закономірно постає питання, а чи не підміняє вона методіку. Як відомо, методіка обумовлюється окремою дидактикою, яка враховує своєрідність змісту освіти і засобів її засвоєння. За смислом поняття «методіка» ширше за поняття «технологія», адже воно включає разом із змістовим інструментальний аспект педагогічного процесу. У межах методіки можуть співіснувати різні технології. Отже, методіка є окремою теорією, а технологія – алгоритмом її втілення у практику.

Педагогу недостатньо знати методику, він повинен уміти трансформувати знання і вміння, тобто володіти технологією отримання запланованого результату. Суттєвою особливістю педагогічної технології є гарантування кінцевого результату і проектування майбутнього навчального процесу.

Сучасна практика виховання перебуває у перехідній стадії – вихователі та вчителі ще не працюють за цілісними науковими технологіями, але вже поступово відходять від замкненого на індивідуальності інтуїтивного розв'язання виховних завдань. Помітна тенденція до впровадження апробованих технологічних знахідок, прагнення до уніфікації та стандартизації вимог.

Технологію виховання не можна ототожнювати з виховним методом. Якісно нові методи, які ґрунтуються на рефлексивно-вольових механізмах, механізмах співпереживання й позитивно-емоційного оцінювання, апелюють до самосвідомості, свідомого, творчого ставлення людини до суспільних норм і цінностей, український дослідник І. Бех кваліфікує як виховні технології особистісної орієнтації.

Отже, підсумовуючи, можемо зазначити, що у вихованні лідерських якостей школярів ми визначаємо поняття «технологія виховання», як систему педагогічних засобів, форм, методів, їх етапність тощо. В подальших дослідженнях передбачається розгляд технології виховання лідерських якостей особистості школяра у системі особистісно орієнтованого виховання.

Література

1. **Беспалько В.П.** Слагаемые педагогической технологии. – М. : Педагогика, 1990. – 184 с.
2. **Гончаренко С.У.** Технологія навчання // Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997 – С.331.
3. **Гузеев В.В.** Образовательная технология: от приема до философии. – М. : Сентябрь, 1996. – 112 с.

4. **Кларин М.В.** Инновации в обучении: метафоры и модели. Анализ зарубежного опыта. – М. : Наука, 1997. – 223 с.
5. **Колесниченко А.К.** Энциклопедия педагогических технологий. – СПб. : КАРО, 2002.
6. **Лихачев Б.М.** Технология учебно-воспитательного процесса // Педагогика: Курс лекций. – М. : Прометей, 1996.
7. **Освітні технології:** Навчально-методичний посібник. – К. : А.С.К., 2001.
8. **Падалка О.С.** та інші. Педагогічні технології. – К. : Укр.енциклопедія, 1995.
9. **Педагогічні системи, технології.** Досвід. Практика / за заг. редакцією П. Матвієнко, С. Клепко, Н. Білик. – К., 2005.
10. **Педагогика:** педагогические теории, системы, технологии. – М. : Академия, 1999.
11. **Перспективні освітні технології:** Навчально-методичний посібник / За ред. Г.С.Сазоненко. – К. : Гопак, 2000.
12. **Пометун О.,** Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Науково-методичний посібник. – К. : Вид-во А.С.К., 2003.
13. **Селевко Г.К.** Современные образовательные технологии: Учеб. пособие. – М. : Народное образование, 1998.
14. **Сухомлинский В.А.** Разговор с молодым директором школы // Избр. произв. в 5 т., т. IV. – К. : Рад. школа, 1980.
15. **Френе С.** Избранные педагогические сочинения. Пер. с франц. – М : Москва, 1994.
16. **Чошанов М.** Что такое педагогическая технология // Школьные технологии. – 1996. – № 3.

Alfimov D.V.

Structurally-rich content concept of technology.

In the article presented structure of concept of technology, basic differences open up between concepts «Educational technology», «pedagogical technology».

Key words: technology, educational technology, pedagogical technology, teaching technology, technology of education.

Відомості про автора:

Алфімов Дмитро Валентинович – кандидат педагогічних наук, доцент Донецького національного університету. Наукові інтереси: теорія і методика професійної освіти.